

KAÁN KÁROLY

(1867 Nagykanizsa - 1940 Budapest)

Olyan ember életművét méltatom, aki életét a magyar erdők védelmének, az erdőgazdálkodás szabályozásának, az Alföld fásításának, a természeti értékek megóvásának és fenntartásának szentelte.

Kaán Károly 1867 július 12-én született Nagykanizsán. A középiskoláit szülővárosában végezte. 1885-ben iratkozott a selmecbányai Erdészeti Akadémiára. Erdőmérnöki oklevelét 1888-ban kapta meg. Ezután a besztecebányai erdőigazgatóságnál szolgált. 1898-ban elnyerte az államerdészet nagy ösztöndíját, mely egy éves külföldi tanulmányutat biztosított számára. Tapasztalatait az Erdészet Lapokban megjelent cikkében összegezte. Sorra jelentek meg az erdőgazdálkodással, erdészet politikával kapcsolatos cikkei, amelyek országos ismertséget hoztak számára. Kaán külföldi útja során az Európában akkor kibontakozó természetvédelmi törekvésekkel is megismerkedett.

Kaán Károlyt 1908-ban Földművelésügyi Minisztériumi szolgálatra nevezték ki. Darányi Ignác miniszter megbízásából a következő évben írta meg a „Természeti emlékek fenntartása” című művét, amelyet miniszteri levél kíséretében megküldtek a törvényhatóságoknak a fenntartásra érdemes természeti értékek összeírására. Az összeíró íveken 1241 természeti értéket javasoltak védelemre. 1914-ben Kaán természetvédelmi kormánybiztosi kinevezést kapott. Kidolgozta a természetvédelem szervezetét és a védelemhez szükséges intézkedéseket, amelyek „A természetvédelem és a természeti emlékek fenntartásának kérdéséhez” címmel jelent meg. Az akkor legfejlettebb természetvédelemmel rendelkező európai államokhoz hasonló színvonalú törvény és szervezet létrehozását az első világháború megakadályozta.

1912-ben a kincstári erdők gazdasági és igazgatási ügyosztálya vezetője lett. 1916-ban miniszteri tanácsosként a kincstári erdők főosztályának vezetője, 1919-ben helyettes államtitkárként az erdő- és faügyek kormánybiztosa.

A trianoni békeszerződés megfosztotta Magyarországot az erdők 84%-tól. A reálpolitikus Kaán figyelme az Alföld felé fordult. 1919-ben a Köztelek című lapban „Erdőt az Alföldre” címmel alföldfásítási programot hirdetett.

1923-ban – elsősorban állami szolgálatban lévő erdőmérnökökre támaszkodva – négy erdészeti törvényt dolgozott ki. Ezek első pillérei a trianoni Magyarország erdőgazdaságpolitikájának. Közülük hatását tekintve a legfontosabb az Alföld fásításáról rendelkező 1923. évi XIX. tc. Hozzá kapcsolódik a végrehajtására készült 15 éves munkaterv, amelyben 192 ezer hold homokos, szikes és mezőgazdasági művelésre alkalmatlan egyéb területet írtak össze. Ebből 1937 végéig 41 ezer hold erdőt és 26 ezer kilométernyi fasort telepítettek.

Egész életében arra törekedett, hogy az erdő tartamosságát és az erdőben folytatott szakszerű erdőgazdálkodást előmozdítsa. Javasolta a faállományok felújítását természetes

úton: az idős fákat fokozatosan akkor vágják ki, ha alattuk már csemeték borítják a talajt. Elítélte a tarvágást, mert a tarra vágott erdők területét gyakran nem újították fel, ezért az erdő helyén kopár vagy tuskókról gyengébb termőképességű sarjerdő keletkezett. Sok tízezer hektár jó minőségű bükkösből, tölgyesből vált így sarjerdő. Minisztériumi szolgálata idején az erdők megóvása érdekében igyekezett az állami felügyeletet a magán erdőbirtokokon is bevezetni. Ahogy írta: „Az évszázados fatöke eltékozlása évszázadra kiható súlyos következményekkel jár, ezért a fatöke okszerű használatát jogkorlátozó állami szabályozással kell biztosítani”. Ezt az elvet tartalmazó törvénytervezetét a magán erdőbirtokosok ellenállása miatt nem tudta az Országgyűlés elé terjeszteni. Kaán ebben élete legfőbb törekvésének elgáncsolását látta. 1925-ben nyugállományba vonult.

Kaán gyakorlati szakember volt, aki szervező, irányító munkájának és elgondolásainak megvalósításáért jelentős szakirodalmi munkásságot folytatott.

1924-ben a Magyar Tudományos Akadémia szakirodalmi tevékenysége elismerésül levelező tagjává választotta. 1925 után sorra jelennek meg az Alfölddel foglalkozó munkái: a „Magyar Alföld”, „Az Alföld problémája”, és 420 oldalon az „Alföldi kérdések”. Az Alfölddel kapcsolatos írásai túlmutatnak az erdőtelepítésen és fásításon, felölelik az alföldi népesség egészségügyi, szociális és társadalmi problémáit és életének jobbítását szolgáló gazdaságfejlesztést. Munkáit a magyar nép szeretetétől áthatott szellem jellemzi.

1931-ben a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából írta meg a “Természetvédelem és természeti emlékek” című több mint 300 oldalas könyvét, amely a természetvédelmi törekvések összefoglalása, feladatainak meghatározása. A könyvben javasolt területek védetté nyilvánítása 1938 és 1990 között megtörtént.

1938-ban idős kora ellenére elvállalta az akkor alakult Országos Természetvédelmi Tanács elnöki tisztét. 1940 január 28-án érte a hirtelen halál.

Kaán Károly természetvédelmi, erdészeti és gazdaságpolitikai munkássága Klebersberg Kunó kultúrpolitikai tevékenységéhez mérhető. Az erdészek is, a természetvédők is szakterületük kimagasló alakjának tekintik Kaán Károlyt, és tisztelettel őrzik emlékét és eszméit.

Budapest, 2012. szeptember 16.

Keszthelyi István
erdőmérnök
ny. minisztériumi főosztályvezető